

VÖRÖS MŰVÉSZETI POLITIKA

Írta: MARGITAY ERNŐ

ehéz szatirát nem írnom... Százharminckét nap története kavargó szereplőinek egész tarka tömegével a szemem előtt. A törvénytörési elmekörtantól egész a karrikaturáig tág tere nyílnék itt a kutatónak. De most az a feladatom, hogy hidegen, rideg adatok szószerint való felhasználásával adjam a proletárok kultúrpolitikájának történetét. Afféle beszámoló, amelyből ki kell küszöbölnöm a külső és a lélektani okok kutatását, amely ezen a helyen nem lehet más, mint egy üzleti mérleg tartozik-követel rovata.

*

Egyik napról a másikra megalakul a direktóriumok özöne közepette Pogány Kálmán, a Szépművészeti Múzeum őrének vezetésével a művészeti is. Tagjai: Berény Róbert, majd Pór Bertalan festőművészek, Ferenczy Béni szobrász, Kozma Lajos iparművész és Lessner Manó építész. Május elején Pogány Kálmán hadbavonult és Antal Frigyest bízta meg helyettesítésével. Zajos propagandagyűlések követik egymást, ahol komoly ember alig akad, amelyeken zavaros elméletek frázisai puffognak. A kíváncsian figyelő szem előtt sehol nem látott kiskorúak hemzsegnék s a hallgató fül csak a kenyeret és cirkuszt követelő zsvajtól zavarodhat meg. Ilyen megindulás után az eredmény se lehetett más, mint ami augusztus 2-án bekövetkezett: a teljes csőd, az összeomlás. Ami március 21-e és augusztus 2-a közé esik, az ennek az frásnak — lelkemre mondom — nem kedves anyaga.

*

A direktórium a képző- és iparművészek szakszervezetével már az első naptól kezdve hadilábon állott. Pogánynak már a bemutatkozása se keltett a szakszervezetben szimpátiát. Később a viszony még jobban kiélesedett, mert a diktatura négy és fél hónapja alatt a művészek megélhetése érdekében tényleg alig történt valami. A kapcsolatot a direktórium és a szakszervezet között az egyes direktórium elöldek tartották fenn. Amíg Berény Róbert volt a direktórium festőművész-elöldek, volt bizonyos érintkezés a két művészeti szervezet között. Igaz ugyan, hogy Berény az első két hónapban intézte az ügyeket, amikor még nem volt annyira nyilvánvaló a művészeti kataszter gondolatának és a direktórium egyéb terveinek a csődje. Pór Ber-

tan idején a helyzet egészen lehetetlenné vált, a szakszervezet egészen szembekerült a direktóriummal, amelynek egyes tagjai ellenforradalmi fészkeknek tartották a szakszervezetet, bár erre nézve az utolsó három hónap eseményei semmi alappal nem szolgáltak. A szakszervezetben sokan azt kívánták, hogy a direktórium tagjait maga a szervezet válassza, viszont a direktórium hallani sem akart arról, hogy a hatalmat kiadja a kezéből, vagy hogy a szakszervezetnek a kérdések intézésébe bármiféle beleszólást biztosítson. Különböző is az volt a véleményük, hogy ez a kívánság beleütközik a diktatura lényegébe és mindig azzal vigasztalták a békétlenkedőket, hogy átmeneti időről van csak szó s ennek két-három esztendeje után a magyar művészeti élet dolgaiban is a legszélesebben értelmezett demokrácia elvei érvényesülnek majd.

A művészek segélyezése volt a direktórium egyik első lépése. Két nagyobb összegekről tudok. Az egyiket a Szabados vezetése alatt dolgozó propagandaosztály bocsátotta a szakszervezet rendelkezésére s ez ötszáz ezer korona volt, amelyet Berény Róbert vett fel s ő osztott szét a Szabadosékkal történt megállapodás alapján a szakszervezeti tagok között. Hogy kik és mennyit kaptak ebből a pénzből, azt az örök titok fátyola fedi. A másik összeg egymillióra rúgott s ezt átmeneti segélynek szánták arra az időre, amíg a művészeti kataszter elkészül s a művészek ellátásáról véglegesen gondoskodni tudnak. Az egymillió koronából háromezrétezeret a festőművészek, kétszázötvenezer koronát az iparművészek, kétszázötvenezeret az építészek kaptak. E segélyjavadalmak terhére részben vásároltak, részben megbízásokat adtak. Az építőművészek kétszázötvenezer koronája a Műemlékek Országos Bizottságához került, ahol ezen a pénzen Budapest műemlékei felvételének elkészítésére adtak néhány művésznek megbízást.

*

A propagandaosztály és a direktórium egymáshoz való viszonya az egész idő alatt nem volt eléggé világos. Kezdetben a két szervezet művészeti vonatkozású kérdésekben támogatta egymást, a plakátok és más művészeti propagandaeszközök a direktórium hozzájárulásával jelentek meg, később azonban, amikor a Göndör-féle támadások hatása alatt igen erős közvélemény alakult ki a diktatura plakátművészei ellen, a direktórium és a propagandaosztály között elhidegülés állott be. A direktórium ugyanis ostobán tartotta eze-

ket a kritikákat és tovább akart haladni előbbi útján. Azonban úgy látszik „felülről“ figyelmeztetési kaphatott, ami végeredményben aztán odavezetett, hogy közte és a propagandaosztály között majdnem egészen megszakadt az érintkezés. Ezt az érintkezést csak akkor vették fel újból, amikor Biró Mihályt akarták eltávolítani a Képzőművészeti Főiskolából, akit oda Kunfi — közoktatásügyi népbiztossága utolsó napján — nevezett ki az újonnan létesített plakátművészeti tanszékre. Birónak akkor a plakátügyek intézésére országos jellegű megbízást adtak, plakátot csak az ő művészi szempontból történt felülbírálása után lehetett volna azontúl kibocsátani. Ez azonban már a diktatura utolsó napjaiban történt, úgy hogy Birónak aligha volt alkalma valamit ezen a téren tenni.

*

A művészek kataszterének ügye volt a legféltebb tika a direktoriumnak. Négy és fél hónap alatt ebben az ügyben csak tárgyalások voltak, látható eredmény nélkül. A diktatura elején a direktorium kérdőíveket bocsátott ki, amelyet minden művésznek, aki fel akarta magát vétenni a kataszterbe, ki kellett állítania. A kérdőív legfontosabb kérdése az volt, hogy az illető jelentkező kiket tart a maga szakmájából a világ öt legnagyobb művészenek. A mulatságos feleletek egész sora érkezett be erre a kérdésre. Sokan voltak, akik a direktorium illető előadóját el nem mulasztották besorozni a világ öt legnagyobb művésze közé. Mások meg is okolták véleményüket s ezek a megokolások élesen világítják meg azt a pszichotikus lelkiállapotot, amibe az emberek nagyobb része akkor került... Az így egybegyűlt anyag lett volna az alapja a kataszternek, amit különféle szempontból történő többszöri szelekció után állapítottak volna meg véglegesen. Az iparművészek és építőművészek kataszterjeinek összeállításához — minden idevágó jel szerint — egyáltalán hozzá se fogtak. A festőművészek kataszterét külön bizottság csinálta, amelynek Antal Frigyes, Antal Frigyesné, Pór Bertalan, Tihanyi Lajos és Pátzay Pál voltak a tagjai. A kataszter elkészítésében része volt még egy Hauser Arnold nevű kezdő tanárembernek is. Készült egy névsor, amelyet többszöri módosítás után Lukács Györgynek mutattak be, de nem lehet megállapítanom, hogy a névsor ügyében Lukács György véglegesen döntött volna. A kataszternek több kategóriája lett volna. Az első osztályba sorozottak részére havi háromezer korona fizetést szántak, a többi osztályok kevesebbet (kétezeröttszáz, kétezer, ezeröttszáz koronát) kaptak volna. Az osztályokba besorozottakon kívül lettek volna ösztöndíjasok is. Az utolsó kiválasztás után körülbelül száz-

ötven festőművészről akartak kataszteri ellátás útján gondoskodni, ezekkel — úgy mint az írónál — hosszabb-rövidebb időre szerződést kötöttek volna. Antal Frigyes, Ferenczy Béni és Pátzay Pál készítettek ilyen listát a szobrászokról is, ezt azonban megszerezni nem sikerült. A művészekkel kötendő szerződés szerint az illető művész alkotásainak javát a kapott fizetés (vásárlási előleg) ellenében tartozott volna az államnak beszolgáltatni, többi művét pedig szabadon értékesíthette volna. E festő- és szobrászművészi fizetésekre és ösztöndíjakra az államnak 6 millió koronát kellett volna a költségvetésben évente előirányoznia mint vásárlási alapot s további 4 milliót kellett volna évente szánni építőművészek segélyezésére (pályadíjakra s műemléki felvételekben való foglalkoztatására). E költségek nagysága azonban mégis gondolkodóba ejtette Pogány Józsefet, az új közoktatásügyi népbiztost s a javaslatot nem fogadta el, mire Antal Frigyes, látva művészeti politikájának sikertelenségét, visszavonult az osztály vezetésétől.

*

A május 1-én rendezett ünnepség — külföldi szemtanúk szerint a magyar bikaviadal — művészi részét a direktorium követte el, az egészet az Országos Rendező Bizottság csinálta, amelyért annak tagjai felelősek. A direktorium tagjaival történt beszélgetés során azonban volt alkalom annak megállapítására, hogy a művészi ötletek nagyobb része tőlük származik. Különösen Pogány vette ki a maga részét a munkából, aki maga is beleavatkozott a szervezés és kivitel kérdéseibe s aki ezeket a kérdéseket is diktatórikus formában szerezte megoldani.

*

Érdekes, hogy amíg a „Ma“ művészcsoport irodalmi nagyságai a diktatura alatt komoly szerephez jutottak, a piktorok és szobrászok aránylag mellőzést szenvedtek. Kezdetben a direktorium és öközöttük a legmegértőbb rokonszeny jelei voltak megállapíthatók, később azonban Uitz Béla összeférhetlensége miatt megromlott a viszony. Pogánynak különösen közel voltak a szívéhez a Maisták és különösen Uitzot becsülte sokra. Antal Frigyeset nem érdekelte ez a társaság, hogy a művészi véleménye mi volt róluk, azt nem igen árulta el, ellenben bizonyos, hogy nagyon unta okvetetlenkedéseiket, ami részben egyéniségének erényedtségével is magyarázható. Uitz később ellensége lett a direktoriumnak, úgy látszik keveselte annak forradalmi aktivitását, mellőzöttnek is érezte kissé magát, visszavonult, alig lehetett őt a direktoriumban látni.

*

Akármily véleménnyel vagyunk is a direktórium munkájáról, az mégse tagadható le, hogy a jelentékenyebb magyar gyűjtemények köztulajdonba vételével — ha mindjárt akaratukon kívül is — komoly szolgálatot tettek. Ha ezeket a gyűjteményeket nem szedik össze és nem helyezik biztonságba, ki tudja, mi történt volna velük. Gyűjtőink egy része mindjárt a diktatura kikiáltása után elmentek, egy másik részét — amelyik itt maradt — túsokul elfogták. Lakásaikban proletárokat helyeztek el, akik — elgondolni is rettenetes, hogy mily vandalizmussal vetették volna rá magukat ezekre az értékekre.

A diktatura első heteiben kialakult organizáció nélkül folyt a társadalmosztási munka, Pogány vezette azt s Antal Frigyes, Wilde János, Wilde Ferenc, Kentzler Hugó, Gyárfás Juliska vettek benne legaktívabb részt, amellest igénybevétték a Szépművészeti és az Iparművészeti Múzeumok tisztviselőit és néhány régiségkereskedőt is. Később erre a célra egy külön bizottságot szerveztek meg: Műtárgyakat Társadalmosztó Bizottság címmel, amelynek Kentzler Hugó volt a vezetője. Ez a bizottság azután kiegészítette magát a lakásbizottság úgynevezett zárlati osztályával, amely az elhagyott lakások zár alá vételével foglalkozott. A szocializált műtárgyak első kiállítását május 1-re tervezték, a román offenzíva miatt azonban kénytelen volt a bizottság a kiállítást leszereltetni és az egész anyagot biztonságba helyezni. A vörös hadsereg északi offenzívájának sikerei megint felbátorították a direktóriumot s Lukács György hozzájárulásával újra rendezték a kiállítást, amelyet azután tényleg meg is nyitottak. Lukács György tartott a megnyitáson egy hozzá teljesen méltó beszédet, azonkívül elűnt a kiállításon egy Brocky-kép, beszéltek később az Andrásy-féle Rembrandt-festmény mentésének titokzatos körülményeiről, amelyben állítólag Kentzlernek lett volna furcsa szerepe. A szocializált műtárgyak visszaadását az új kormány a három múzeum igazgatóságára bízta, tőlük lehet majd megtudni, hogy az anyag hiánytalanul megvan-e és ha nincs, mi tűnt el és kinek a kezén?

*

A budapesti szobrok lerombolásának kérdését a direktórium egészen titkosan kezelte. Ferenczy Béni volt a diabolus rotae s a végrehajtásnál a Vignali-cég emberei és a hadügyi népbiztosság kiküldöttjei segítettek. A Milléniumi emlék után a Rudolf-szobor leszerelését tervezték. A további sorrendről az eszme hordozója beszélhetne többet.

*

A művészi nevelés megreformálása körül fantasztikus tervei voltak a direktóriumnak.

Olyan méretűvé építette volna ki azokat az intézményeket, amelyek a művészi szép szeretetere nevelték volna az ország népét, hogy azok nemhogy a szovjet által sírbadöntött Magyarország, de a Nagy Lajos hajdani, három tenger határolta terület arányaihoz mérten is túlzottak lettek volna. Művészi egyetem létesítésére gondoltak, amelynek öt fakultása lett volna: festőművészeti, szobrászművészeti, iparművészeti, építőművészeti és művészettörténeti fakultások. Ők maguk is tisztában voltak vele, hogy ennek a tervnek a kivitele — még a proletárdiktatura fennmaradása esetén is — a messze jövő muzsikája, az úggylal mégis sokat foglalkoztak és mindjárt áprilisban hozzáfogtak azoknak az intézményeknek a megreformálásához, amelyekből ezeket az egyes fakultásokat kifejlesztették volna. A reformmunkálatokra vonatkozó tárgyalásokat Pogány vezette, mikor ő a harctérre ment, a direktóriumot külön előadóval egészítették ki s ezzel a feladattal Hauser Arnoldot bízták meg, aki a diktatura alatt a Tanítóképző Főiskola tanára volt s aki az egész közoktatás átreformálására kiküldött nagybizottságnak is tagja volt. Április végéig azonban ebben az ügyben alig történt valami. Mikor a diktatura május első napjaiban komoly válságba került, a direktórium tagjai közül valakinek eszébe jutott, hogy a tanácsköztársaság összeomlása anélkül történik meg, hogy a művészeti és múzeumi direktórium az eltelt öt-hat hét alatt valamit is csinált volna. Gyorsan összehívték tehát és egész rapszódikusán kijelölték a Képzőművészeti Főiskola és az Iparművészeti Iskola tanárai közül azokat, akiket eltávolítandóknak tartottak s egy olyan intézkedéssel, amelyet nem is a népbiztos, hanem Antal Frigyes helyettes osztályvezető adott ki, rendelkezési állományba helyezték a Képzőművészeti Főiskolán Benczur Gyulát, Balló Edét, Radnai Bélát, Stróbl Alajost, Deák-Ebner Lajost és helyükbe kinevezték Pór Bertalant, Beck Ö. Fülöpöt, Vedres Márkot és Csók Istvánt. Az Iparművészeti Iskolából ugyanakkor eltávolították Benczur Bélát, Almási Balogh Lórántot, Pap Sándort — akinek később kegyesen megkegyelmezték — s kinevezték az intézethez Ferenczy Bényt, Reményi Józsefet, Toroczkai-Wigand Edét; ugyanakkor megbízták Mihalik Gyulát Gróh István mellett az igazgatói teendők ellátásával.... Itt azután engedtessek meg e sorok írójának az a szelíd észrevétele, hogy a többiek között valami Szilas nevű elvtárs őt is kidobta az Iskola kötelékéből. Nem fájt. Mint ahogy az se volt meglepetés, hogy nemsokára egy csendes éjjelen őt pesti tengerész szurronnyal emelte ki az ágyból s akárhogy

54

55

Szemelvények a Petrik-féle fénykép-sorozatból. — 54. Budapest látképe a Gellérthegyről. — 55. A mezőgazdasági múzeum tóparti részlete.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 54. Panorama der Hauptstadt Budapest vom Gerhardusberg. — 55. Teilansicht des Budapester Landwirtschaftlichen Museums.

Photographies de M. A. Petrik. — 54. Vue de la capitale. — 55. Le Musée d'Agriculture à Budapest. (Détail.)

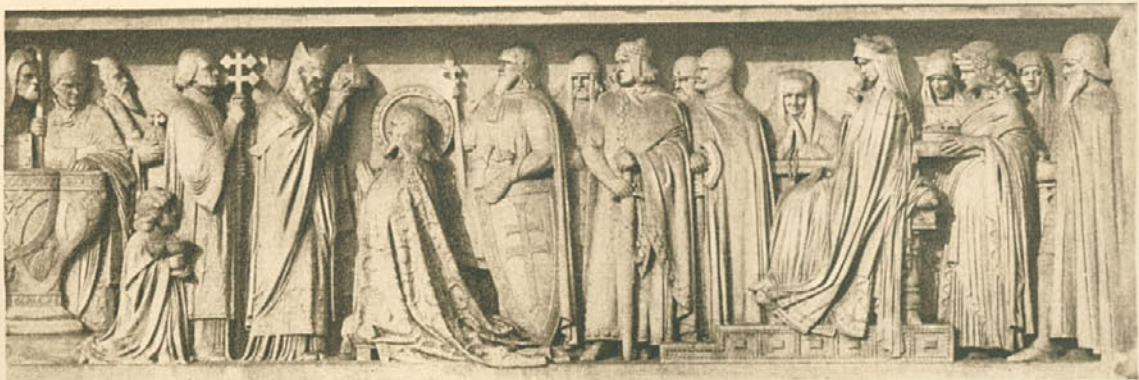
53

56

57

58

54

Szemelvények a Petrik-féle fénykép-sorozatból. — 56—58. A budai Sz. István-szobor három márvány domborműve Strobl Alajostól.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 56—58. Marmorrelief des St. Stefan-Denkmales in Budapest. Von Alois Strobl.

Photographies de M. A. Petrik. — 56—58. Reliefs en marbre. Monument de St. Etienne à Budapest. Par M. A. Strobl.

39

40

41

Szemelvények a Petrik-féle fénykép-sorozatból. — 39—41. A millenniumi emlékmű három domborműve Zala Györgytől.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 39—41. Reliefs des Millenniumdenkmals in Budapest.

Photographies de M. A. Petrik. — 39—41. Reliefs du monument millénaire à Budapest. Par M. G. Zala.

42

56

Szemelvény a Petrik-féle fényképsorozatból. — 42. A soproni bencéskolostor kapuja.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 42. Tor des Benediktinerklosters in Sopron.

Photographies de M. A. Petrik. — 42. Porte du convent des Bénédictins à Sopron.

43

Szemelvény a Petrik-féle fényképsorozatból. — 43. A nagyszombati papnevelőintézet kapuja 1754-ből.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 43. Tor des Priesterseminars in Nagyszombat (1754).

Photographies de M. A. Petrik. — 43. Porte du séminaire à Nagyszombat (vers 1754).

44

45

46

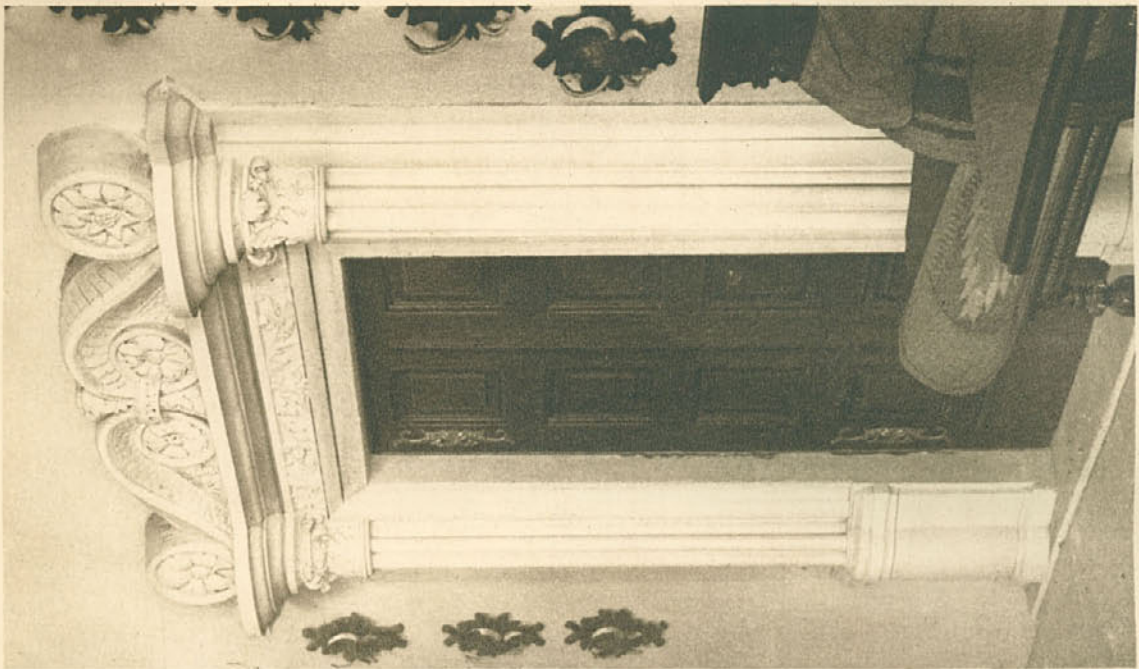

47

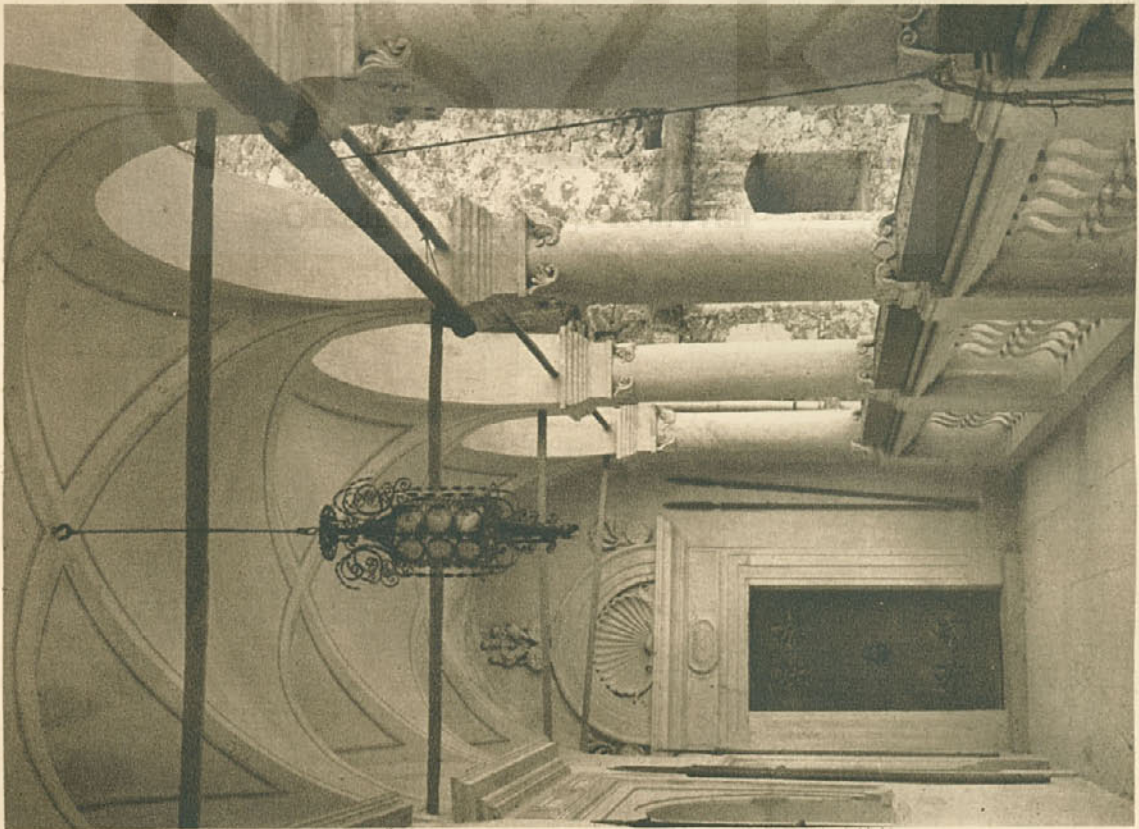
Szemelvény a Petrik-féle fényképsorozatból. — 47. Az alsórákosi várkastély lovagterme stukkójának részlete.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 47. Teil der Stukkodecke des Rittersaals im Alsórákoser Schloss.

Photographies de M. A. Petrik. — 47. Plafond dans la salle du château-fort d'Alsórákos (Détail).

49

48

60

Szemelvények a Petrik-féle fénykép-sorozatból. — 48–49. A sárospataki régi vár árkádjá és egyik aittaja.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 48–49. Arkade und eine Tür des alten Sárospataker Schlosses.

Photographies de M. A. Petrik. — 48–49. Arcade et une porte du château de Sárospatak.

vigyázott is a zártkörű társaságra, egész lakását feltúrták s egy antik csészéjét észrevétlenül elkommunizálták. Weiss „elvtárs“ vezette őket, hogy legyen neki könnyű — a hazai rög... Bár a direktórium tagjai közül egyeseknek az volt a véleményük, hogy ennek a „reformnak“ közvetlenül a tanév bezárása előtt már semmi értelme sincs, Pogány mégis ragaszkodott a rendelkezés kiadásához, azonban magának a rendelkezésnek a megtörténtét nem várta be, mert ezredparancsnoki minőségben igen sürgősen a harctérre kellett mennie. Különben — amint a diktatura váltságának elmúltával ők mondták — a két iskola reformjához ez csak az első lépés volt s amint ezt a két iskola vezetősége a későbbi tárgyalásokból igen jól tudja, őszre mind a két helyen majdnem az egész tanári kar kicserélését tervezték.

Hogy a művészeti nevelés terén milyen képtelen terveik voltak, azt a legjobban az a sok művészeti szabadiskola világítja meg, amelyeket részben mint volt magániskolákat köztulajdonba vettek, részben újonnan létesítettek. Ezek közül talán legközelebb állt hozzájuk a proletár képzőművészeti tanműhely, kifejezetten azzal a rendeltetéssel, hogy tehetséges proletárgyermekeket neveljen képzőművészeti pályára s amelynek vezetője Ulitz Béla, tanárai Nemes Lampérth János és Medgyesy István voltak. Erre költötték a legtöbb pénzt és Lukács Györgyöt ez az intézmény érdekelte a legjobban, aminek magyarozatát bizonyára nem az ő ilyen irányú művészetpolitikai meggyőződésében, hanem bizonyos politikai opportunitásban kell keresni... Hogy azután ennek az egész akciónak a valóságban milyen volt az ábrázata? Szomorú. Tanításról és tanulásról szó sem volt. A borzasfejű, feketekörmű legények és lengelblúzos hölgyecskék megkapták busás napidíjaikat, amelyekért pontosan jelentkeztek. A tanulásban már azután kevésbé voltak pontosak s ebben híven követték mestereiket, akiknek szintén sokkal fontosabb volt a tanári vagy igazgatói fizetések hiánytalan felvétele, mint a gondjaikra bízott művészproletárcsometék tanítása. Hisz' ezért voltak szabadiskolák. Minden szabad volt. Tanulni és tanítani is, de alig akadt valaki, aki vállalkozott volna rá....

Elvették Feiks Jenőéktől a képzőművészeti szabadiskolát és ebből ugyanezzel a címmel közintézményt csináltak, amelynek tanárai Rippl-Rónai József, Bornemisza Géza és Vedres Márk voltak. Körösfői Kriesch Aladártól is el akarták venni a gödöllői szőnyegszövőműhelyt, hogy azt a Ferenczy Noémi kezére bizzák, ez azonban csak papirosterv maradt, mert a műhelynek Budapestre való

áthelyezése a lakáskérdés miatt nehézségekkel járt s tényleg el is maradt. Nem egészen világos a Kernstock-féle művészeti iskola dolga. Kernstock a növendékeivel mindjárt a diktatura kikiáltása után kiment Nyergesujfalura. Hogy az ő iskoláját köztulajdonba vették-e vagy nem, arról nem szól a krónika, viszont egészen bizonyos, hogy az iskola részére két-három ízben is nagyobb összegeket utalványoztak. Ez az iskola majdnem kivétel nélkül kommunista érzelmű művész-növendékekből állott. Közöttük volt Lukács Hugóné Bernát Ilma, aki egy darabig Pogány mellett a titkárnői teendőket látta el, s aki a legszorosabb viszonyban volt a kommunista vezérkarral, továbbá Gosztonyi Mária, akinek a diktatura előtt és a diktatura idején való szereplése közismert, később kiment Nyergesujfalura Lukács Györgynek a felesége is és mint vendég kint volt Kun Béláné is egy darabig. A kecskeméti művésztelep szintén köztulajdonba került. Tervbevették a telep egész helyreállítását s a vezetéssel Iványi-Grünwald Bélát, Perlrott-Csaba Vilmost és Pátzay Pált bízták meg. A szolnoki művésztelepre vonatkozó terveket a románok előnyomulása zavarta meg. A telep ágyúfűzbe került, a városba nem lehetett utazni, úgy hogy szóba került a telepnek Abonyba való áthelyezése. Rippl-Rónai József, akiről itt meg kell említenem, hogy az Iparművészeti Iskola neki felajánlott tanári katedráját visszautasította, a képzőművészeti szabadiskola növendékei közül néhányat Kaposvárra vitt le, úgy hogy ott is egy külön telep létesült. A képzőművészeti szabadiskola növendékeinek másik részével Bornemisza Géza a Svábhegyen akart egy nyári művésztelepet létesíteni. A terv adminisztratív mozgatója Pál István festőművész volt, akinek sikerült is erre a célra két vagy három svábhegyi villát megszereznie. Szó volt arról, hogy a proletár képzőművészeti tanműhely is odaköltözik, de Ulitz és Bornemisza úgy összevesztek emiatt, hogy a terv csak terv maradt. Volt még egy művészeti szabadiskolája a direktóriumnak: a Berény Róbert vezetésére bízott úgynevezett mesteriskola. Ez a Berény-féle magánfestőiskolából alakult át közintézménnyé és mesteriskolává, bár a mesteriskolai jelleg megadása formálisan nem történt meg. E körül a kérdés körül viták, nézeteltérések, sőt érzékenykedések voltak, mert a Kernstock-féle iskola is számot tartott a mesteriskolai jellegre, viszont annak nem akarták ezt megadni, úgy hogy a kérdést végeredményben Lukács György függőben tartotta.

A művészeti oktatás reformjával volt kapcsolatos a rajztanárok átképzésére szervezett nyári tanfolyam. Több ilyen tanfolyamot ter-

veztek, az elsőre — amelyet meg is indítottak — csak fővárosi rajztanárok jelentkezését fogadták el. Felvettek azonkívül a tanfolyamra nyolcvan festő- és iparművészt, főképp olyanokat, akikről nem akartak a túlnagyra nőtt kataszter keretében gondoskodni. Az átképző tanfolyam ügyeinek Hauser Arnold volt az előadója, az adminisztratív munkákat mellette Mihalik Gyula és Antal Frigyesné végezték. Utóbbira vonatkozóan még azt kell megemlíteni, hogy ő először Kun Bélának volt az egyik titkárnője, később azonban — körülbelül május közepén — kinevezték az ura mellé a titkári teendők ellátására. Mikor a tanácsok központi gyűlése Pogány Józsefet választotta meg közoktatásügyi népbiztosnak s ő azzal a programmal jött, hogy a népbiztosságon nagytakarítást fog végezni, Antal Frigyesné gyorsan új megbízást kapott. Ez a megbízás a művészi nevelés reformjának előadói teendőire szolgált, tényleg azonban továbbra is megmaradt az ura mellett, semmi effektív munkát nem végezve.

Az átképző tanfolyam hebehurgia megszervezése és megindítása ellen a rajztanárok hevesen tiltakoztak. A tanfolyam tanárainak egyrészt ugyanis a legifjabb és szélsőséges irányzatú festőművészek köréből választották, a műtárgyak szemléltetése módszerének tanítására pedig dilettáns hölgyeket alkalmaztak. A rajztanárságnak az volt a legfőbb sérelme, hogy ezen a négy-ötletes tanfolyamon akartak a kataszterből kiszorult s ennél fogva alsóbbrendű képességű művészekből rajztanárokat képezni s ezzel őket azokkal a tanárokkal egyenjogusítani, akik megfelelő általános előképzettség után négy-ötéves komoly és fáradságos főiskolai tanulmány árán szereztek meg rajztanári képesítő oklevelüket. A művészeti direktórium ezzel a megfontolatlan és sérelmes intézkedésével nagyobb bajokat szerencsére már nem okozhatott, mert néhány nappal az „átképző“ megindítása után a proletárruralom felborult s ezzel abbamaradt a Hauser Arnold és Mihalik Gyula vezetése alatt álló szerencsétlen tanfolyam is.

A művészi neveléssel kapcsolatos anyaghoz tartozik a múzeumi munkástanfolyamok ügye is. Még husvét előtt nagy plakátok jelentek meg, ezeken a proletárok részére művészeti és tudományos előadásokat hirdettek. Az előadásokat a három múzeum tisztviselői tartották. Az előadás-sorozatok szervezője először Pogány Kálmán később Wilde János volt. Valami ködös dolog volt még a múzeumvezetők képzésére tervezett tanfolyam, amelynek Vedres Márkné és Révészné Alexander Magda lettek volna a tanárai.

A Szellemi Termékek Országos Tanácsának kezdeményezésére a direktórium kimon-

dotta minden művészeti folyóirat megszüntetését s „Új Művészet“ címmel új folyóirat megindítását határozta el. A szerkesztőbizottság összeállításán és Lukács György egy régebbi cikkének a kijelölésén kívül, amely a folyóirat első számának bevezető cikke lett volna, ebben az ügyben se történt semmi.

A művészeti egyesületek feloszlata és szocializálása érdekében is megindították az akciót. Ezek közül a Múbarátok Körét, az Éremkedvelők Egyesületét, a Múzeumbarátok Egyesületét fel akarták oszlatni, az Iparművészeti Társulatot, a Képzőművészeti Társulatot és a Nemzeti Szalont szocializálni akarták. A szocializálás végrehajtására Déry Béla kapott megbízást, azonban ebben az ügyben — azonkívül, hogy Déry jobbra-balra tárgyalt az érdekeltekkel — szintén nem történt semmi. A két utóbb említett intézménynek a szocializálása azon a vitán hűződött el, hogy az idevonatkozó rendelet szerint a szocializálás végrehajtására ki illetékes: a kerületi munkástanácsok-e, vagy pedig — országos jellegű intézményekről lévén szó — maga a közoktatásügyi népbiztosság. Végül nem került a sor a fogas probléma megoldására.

S legvégül a proletárruralom megbukott...

Amit elmondtam, az a mérlegnek csak egyik oldala. Hátra volna még annak vizsgálata, hogy ez a rengeteg tudatlanság, kapkodás, fejtelenség és tehetetlenség mennyi pénzbe került az országnak. A vizsgálat még folyik s egyelőre csak a következő adatok állnak a rendelkezésemre:

A Művészeti Direktórium elköltött	
1. Műtárgyak társadalmosítására	520.000 K
2. Proletár Képzőművészeti Műhely és szocializált magán-művésziskolákra	250.000 „
3. Képzőművészeti vásárlásokra	250.000 „
4. Múzeumi munkástanfolyamra...	50.000 „
5. Festők segélyezésére.....	350.000 „
Szobrászok „	200.000 „
Iparművészek „	250.000 „
Építészek „	200.000 „
6. A Hopp Ferenc-féle keletázsiai múzeum költségeire	5.000 „
összesen	2,075.000 K

az eredménytelenséghez képest egész csinos összeget s ha azután ehhez még hozzászámítjuk a közoktatásügyi népbiztosság propagandaosztályának eddig megállapított és 5,086.000 koronát kitévő költségeit, elgondolkodunk azon, hogy nyolcadfél millió koronával komoly magyar férfiak kultúránknak micsoda reneszanszát varázsolhatták volna elő.

... Mit is mondott ama nem Kuthen kúnjai közül való Kun Béla a „felszabadított“ kaszaiaknak? „Ugy-e milyen jó ez a proletárdiktatura“. Látfuk és tudjuk.